

Кременчуцький департамент освіти
Кременчуцької міської ради
Кременчуцького району Полтавської області
Кременчуцький центр професійного розвитку педагогічних
працівників
Кременчуцької міської ради
Кременчуцького району Полтавської області
Кременчуцька гімназія №8
Кременчуцької міської ради Полтавської області

Формування громадянської компетентності в контексті національно-патріотичного виховання учнів початкових класів

О.П.Кузьменко

м. Кременчук
2023 рік

Упорядник: Кузьменко Оксана Петрівна, учитель початкових класів Кременчуцької гімназії №8 Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Стаж роботи за фахом – 30 років.
Вища кваліфікаційна категорія,
звання «Старший учитель».

Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян. Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових компетенцій особистості.

У сучасній школі ідеї громадянського виховання органічно вписуються в зміст і методику навчальної та позаурочної роботи, в організацію життєдіяльності школярів. Цей напрямок виховання в початковій школі має на меті формування у дітей знань та уявлень про українське суспільство, рідний край, розкриття на доступному рівні особливостей взаємодії людей у родині, в колективі, суспільстві, виховання в них позитивного особистісного ставлення до цінностей і символів Української держави; виховання гуманної, соціально активної, відповідальної особистості.

Видання містить аналіз можливостей використання засобів інноваційних технологій для формування громадянської компетентності на уроках в початковій школі. Посібник рекомендовано для вчителів початкових класів.

Рецензенти:

Ю.І. Білоножко – учитель-методист початкових класів Кременчуцька гімназія №8 Кременчуцької міської ради Полтавської області

І.М. Романова – учитель-методист початкових класів Кременчуцького ліцею №4 «Кремінь» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

ЗМІСТ

I. ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.	7
РОЗДІЛ 2.	
2.1. Науково-теоретичне обґрунтування досвіду.....	10
2.2. Особливості формування громадянської компетентності у дітей молодшого шкільного віку.....	11
2.3. Засоби та методи роботи.....	14
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37
ДОДАТКИ.....	40

ВСТУП

Головна мета Нової української школи – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті.[9] Сучасний навчальний заклад має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню, необхідних для проживання у європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань. Важливим нині є не тільки об'єм знань, а й уміння ними оперувати, бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Впровадження компетентнісного підходу у школі є одним із важливих концептуальних положень оновлення змісту та якості освіти.

Компетентності, яких набуватимуть учні під час навчання: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних

прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність.

Спільними для всіх компетентностей є так звані наскрізні вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.[9]

Розвиток України як демократичної правової держави висунув на перший план у суспільстві проблему громадянської освіти учнів. Важливість освіти в сучасному українському суспільстві вимагає державотворчого процесу, що базується головним чином на гуманізмі, демократії та соціальній справедливості. Отже, метою початкової освіти має бути не лише надання знань та підготовка учнів до життя та праці, а й розвиток громадянської компетентності у процесі колективної взаємодії в Новій українській школі.

Серед основних складових національно-патріотичного виховання в Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, від 8 жовтня 2022 р. № 893-р виокремлені громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання.

Метою національно-патріотичного виховання визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і

конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян па основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності.[8]

РОЗДІЛ 1.

«Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості»- зазначено в Держстандарті початкової освіти.

У сучасних умовах учень повинен отримати в школі те, що допоможе йому утвердитися в житті: моральне ставлення до себе і людей, усвідомлення своїх громадянських почуттів, ключові компетентності, що дозволяють успішно функціонувати в будь-якій сфері діяльності. Тому, сьогодні перед школою ставить такі завдання: формування навчального середовища, яке мотивує учнів самостійно здобувати, обробляти отриману інформацію, швидко орієнтуватися в інформаційному просторі; створення умов, що сприяють розвитку ключових компетенцій. Саме розвиток в особистості життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти.

Важливе місце у структурі компетентностей молодших школярів займає громадянська компетентність. Саме вона, як ключова, має міждисциплінарний характер і спрямована на соціалізацію особистості, набуття навичок співжиття

і співпраці в суспільстві, дотримання соціальних норм і правил.

Основними громадянськими компетентностями є:

- розуміння власної громадянської (державної), національної та культурної ідентичності, повага до інших культур та етносів;

- здатність берегти українські традиції та духовні цінності, володіти відповідними знаннями, вміннями та навичками, спроможність реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства;

- розуміння значення національної пам'яті та її впливу на суспільно-політичні процеси;

- знання європейських цінностей, зокрема принципів демократії, та здатність застосовувати їх у повсякденному житті;

- знання та розуміння державного устрою, державного управління у всіх сферах суспільного життя на всеукраїнському та місцевому рівні;

- знання механізмів участі у суспільному, суспільно-політичному та державному житті та вміння їх застосовувати разом з прийняттям рішень на всеукраїнському та місцевому рівні;

- відповідальне ставлення до своїх громадянських прав і обов'язків, пов'язаних з участю в суспільно-політичному житті;

- здатність формувати та аргументовано відстоювати власну позицію, поважаючи відмінні думки/позиції, якщо вони не порушують прав та гідності інших осіб;

□ здатність критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення;

□ здатність до соціальної комунікації та вміння співпрацювати для розв'язання проблем спільнот різного рівня, зокрема шляхом волонтерської діяльності. [8]

Таким чином, під громадянською компетентністю розуміється здатність людини активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства.

Громадянська компетентність є однією з ключових компетентностей особистості (вміння вчитися, соціальна, загальнокультурна, здоров'язберігаюча, ІКТ-, підприємницька), що сьогодні визначені як орієнтири розвитку української освіти і як результат громадянської освіти.

Тому провідною ідеєю представленого досвіду є розкриття технології використання компетентнісних завдань, спрямованих на формування громадянської компетентності в контексті національно-патріотичного виховання учнів.

РОЗДІЛ 2.

2.1 Науково-теоретичне обґрунтування досвіду

Формування громадянської відповідальності базується на усвідомленні учнями своєї громадянськості та розумінні її складників. Відповідно до нового Держстандарту метою громадянської та історичної освітньої галузі є формування громадянської та інших компетентностей, власної ідентичності та готовності до змін шляхом осмислення зв'язків між минулим і сучасним життям, активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав і свобод людини, толерантного ставлення до оточуючих, набуття досвіду життя в соціумі з урахуванням демократичних принципів.

Сучасними українськими педагогами О. Пометун та І. Тараненко проаналізовано концепції і тенденції громадянського виховання. Педагогічні основи розвитку громадянської компетентності в сучасних умовах розроблені в дослідженнях І. Беха, Н. Бібік, М. Боришевського, В. Кременя та ін. Проблему громадянської компетентності школярів розкрито у методичному посібнику В. Доміної «Формування громадянської компетентності молодших школярів у контексті національно-патріотичного виховання», де представлено теоретичні засади формування громадянської компетентності та запропоновано розробки уроків і позакласних заходів [4].

У сучасній школі ідеї громадянської компетентності розкриваються в навчальній та

позаурочній роботі, в організації життєдіяльності школярів. Цей напрям в початковій школі має на меті формування у дітей знань і уявлень про українське суспільство, рідний край, розкриття на доступному рівні особливостей взаємодії людей у родині, в колективі, суспільстві, виховання в них позитивного особистісного ставлення до цінностей і символів Української держави; становлення гуманної, соціально активної, відповідальної особистості.

Основа громадянськості закладається в дитячі роки. У «Розмові з молодим директором школи» В. Сухомлинський дає таку пораду: «... займіться перспективою становлення людини – громадянина» адже «дитина, якій сьогодні сім років, яка не сміливо переступає поріг школи і виводить у зошиті кружечки і палички, через десять років, на ваших очах стане громадянином».

2.2 Особливості формування громадянської компетентності у дітей молодшого шкільного віку

Початок 2022 року приніс великі випробування для українського народу. Українська держава, пройшовши значний шлях у розбудові своєї незалежності, стикнулася із величезною перешкодою на цьому шляху. Сусідня держава – Російська Федерація вісім років тому розпочала гібридну війну проти України, анексувала та

окупувала частину її території, а наразі розпочала повномасштабну війну. Це зумовлює важливість актуалізації питання формування активної громадянської позиції, національно-патріотичного виховання у загальній середній освіті в цілому і в початковій освіті зокрема. Адже стало зрозуміло, що саме патріотизм став найнадійнішим союзником у цій визвольній війні. Тому ця особистісна риса має стати однією із визначальних у структурі особистості українця, а закладатися вона має ще у дитинстві, зокрема і в молодшому шкільному віці.[18]

У структурі формування громадянськості дітей молодшого шкільного віку ми виділяємо когнітивний, ціннісний, діяльнісний, процесуально-особистісний компоненти, котрі в реальному навчально-виховному процесі чітко взаємодіють, утворюючи системну цінність. Відповідно до структури розроблені критерії сформованості почуття громадянськості, які складають зміст громадянської компетентності.

Основними серед них є: усвідомлення та міцність знань про державу, народ, правила колективного життя в суспільстві, культурні норми, правила, моделі поведінки, демократичні свободи; оволодіння громадянською культурою; здатність до порозуміння, співпраці; самостійність у реалізації поставлених завдань. Критеріями сформованості національно-патріотичної свідомості молодшого школяра вважаються: ступінь особистісного ставлення до української мови та використання її у

різних сферах діяльності; ступінь активності в утвердженні цінностей української культури, ступінь прояву внутрішнього стану особистості у відношенні до природи, власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

У молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї; родини, дитячого угруповання; як учня, жителя міста чи села; виховувати у неї любов до рідного дому, краю, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, побуту, традицій.

Отже, національно-патріотичне виховання в початковій школі має спрямовуватися на залучення учнів до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури. [8]

Ефективність громадянського виховання молодших школярів забезпечується обов'язковим дотриманням таких провідних принципів виховання і навчання: науковості, національної свідомості й українського патріотизму, історизму, гуманності, демократизму, культуровідповідності, активності й ініціативності.

2.3 Засоби та методи роботи

Малесенька рослинка починає своє життя з того, що пускає в землю корінець і п'є цілющі соки. Отак і дитина, коли приходить до школи, вбирає знання по краплинці, вчиться поводитись в класній родині, на ГПД, в групах, на гуртках, поза школою, ознайомлюється з законами, за якими живе суспільство. Вона прагне знайти себе в цьому світі, до всього придивляється, про все допитується, всім цікавиться. Таким малим «чомучкам», які приходять у перший клас, хочеться відкрити дивосвіт рідної землі й рідного слова, допомогти знайти своє місце у громадянському суспільстві. Тому, що в умовах сьогодення одне з основних завдань, що стоять перед освітою – це формування громадянської компетентності молодших школярів.

Система наданої роботи містить сучасні педагогічні технології, головна мета яких – зробити навчання творчим, особистісно орієнтованим, цікавим та результативним.

Виховання свідомого громадянина – актуальне комплексне завдання, сутність якого полягає в розбудові освітнього процесу на національних культурних традиціях українського народу. Великі педагоги В. Сухомлинський, К.Ушинський зазначали, що національно-культурні традиції є природним стимулюючим чинником шкільного освітнього процесу і мають неперевершений вплив на формування дитини.

Головна мета формування свідомого громадянина України – набуття молодим поколінням

соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Формування свідомого громадянина України в початковій школі здійснюється на уроках і в позакласній роботі за допомогою різних напрямків роботи..

1. Рідна мова. Українська мова є однією з найдавніших і найрозвинутіших мов світу. Вона має багатовікову історію свого розвитку, тому скарбниця її виражальних засобів, пізнавально-навчальних прийомів практично невичерпна.

2. Родовід. Від роду до народу й нації – такий природний шлях розвитку кожної дитини, формування її гуманістичної суті, патріотичної спрямованості, національної свідомості та повноцінності, громадської зрілості. Сім'я, школа, громадськість виробляють потребу в кожній дитині знати свій родовід, вивчати своє генетичне коріння, родовідне дерево.

3. Рідна історія. З історії родоводу починається історія рідного народу. Українська система виховання ґрунтується на фактах, відомостях, наукових знаннях історії України. І. Огієнко висловлював думку про те, що «Кожен народ глибоко шанує свою історію, бо вона – дума його, серце його. Історія – це основа нації».

4. Краєзнавство. Беручи активну участь у краєзнавчій роботі, діти з раннього віку прилучаються до героїки минулих епох, трудових подвигів, справ і мистецьких традицій дідів, прадідів, їхнього подвижництва в ім'я вільного життя. Не можна допускати, щоб історичні події забувалися, пам'ятні місця занедбувалися, національний герб зневажався.

5. Природа рідного краю. Однією з причин порушення єдності людини з природою було те, що нехтувалися численні засоби національної системи виховання, спрямовані на формування в молоді екологічного світобачення. Вчителі мають величезний досвід виховання дітей у дусі любові до природи, збереження і примноження її багатства.

6. Літературне читання. Українські легенди, притчі, міфи є найпоширенішими способом мислення, світогляду, філософського осмислення дійсності. Міфологія – один з найдавніших видів народної творчості. Звернення до міфологічних джерел стимулює розвиток сучасної думки, надає життєвої сили, допомагає зберігати й зміцнювати «золоту нитку історії», розвивати національну самобутність.

7. Фольклор, в якому відображено багатогранну й глибоку душу народу, його духовне багатство. У фольклорі – першовитоки оригінального світосприймання, самобутнього тлумачення явищ природи і людського життя. Завдання вчителя початкових класів – не тільки формувати базові, освітні компетентності, а й виховувати гідного

громадянина України, патріота держави, який буде знати та поважати звичаї, традиції народу. У думках, піснях, прислів'ях і приказках, скоромовках, лічилках та інших фольклорних перлинах відображено весь культурно-історичний, мистецький шлях українського народу. Фольклорне виховання пробуджує любов до життя, енергію національного творення, теплоту серця і ніжність душі. Фольклорне виховання є найважливішою частиною етнопедагогіки, серцевиною національної системи виховання.

8. Народний календар – система історично обумовлених дат, подій, свят, традицій, звичаїв і обрядів, які в певній послідовності відзначаються народом упродовж року. Народний календар – це енциклопедія життя, трудової діяльності, культури, побуту і дозвілля народу, могутній і гармонійний комплекс ідейно-моральних, емоційно-естетичних засобів виховання підростаючого покоління. Педагогіку народного календаря можна назвати педагогікою життя і праці, добра і краси. Зміст народного календаря, його ідейно-моральна наснаженість мудро спрямовані на виховання в молоді добропорядності, добродійності, милосердя та багатьох інших чеснот.

9. Національна символіка, яка установлювалась упродовж століть і стосується істотних сторін доленосних подій у житті української нації, держави, духовності й містить у собі важливий філософський, політичний, ідейно-моральний та естетичний зміст. Символи, пов'язані з козацтвом, Запорозькою Січчю,

гетьманщиною символізують незламність, стійкість у відстоюванні свободи народу. Завдяки етнічним символам (берегиня, обереги пам'яті, калина, верба тощо) в свідомості кожного українця виникають дорогі серцю образи рідного краю, батьківської хати, родинного вогнища, що суттєво впливає на формуванні свідомості.

10. У народних прикметах і віруваннях відображено зміст і особливості народного світосприймання, знання, які виконують у житті орієнтувальну, регулювальну і прогнозуючу функції. Народні прикмети та вірування одухотворяють природу, вчать дітей пізнавати її та берегти.

11. Релігійно-виховні традиції, які у процесі зародження та становлення української національної системи виховання і в наш час впливали на молодь, в першу чергу у сім'ях віруючих, яких нині в Україні мільйони.

12. Родинно-побутова культура, яка постійно збагачується і поглиблюється в результаті вдосконалення сімейних стосунків, пізнання духовної спадщини батьків, дідів, прадідів, а також здобутків сучасної науки, досвіду інших родин з питань виховання дітей. Вона зміцнює сім'ю, націю.

13. Національна творчість. Зміст, принципи, форми і методи української національної системи виховання готують юнаків і дівчат до народної творчості, виробляють у них творче ставлення до життя. Оволодіння кожним учнем національним світоглядом, характером, свідомістю, способом мислення забезпечує те, що він починає творити

саме по-українськи, в традиційному національному дусі.

Система заходів по вказаних напрямках допомагає розкрити природні задатки, сформувати здібності, виробляє творче, самобутнє світобачення кожної особистості, реалізовує її творчий потенціал. Підготовка учнів до активного громадського життя, формування свідомого громадянина своєї держави є завданням Державного стандарту початкової загальної освіти.

Звертаючись до вчителів В. Сухомлинський писав: «У наших руках, дорогий друже, доля народу. Наша висока, свята місія – навчити молоде покоління шанувати все, створене поколіннями, кожне з яких вкладало свою краплину в той океан, що починається нині від шкільної парти. Ми стоїмо на березі цього океану, за партами сидять майбутні плавці. Пам'ятаймо, що океан цей починається з тієї Невмирущої Криниці. Бережіть Невмирущу Криницю - тільки тоді океан буде вічно повен».

У початкових класах соціальна і громадянська компетентності, як ключові, є міждисциплінарними та інтегруються через усі освітні галузі й спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадянських якостей, дотримання соціальних норм і правил.

Розвиток цих компетентностей на уроках української мови здійснюється через реалізацію соціокультурної змістової лінії. Зокрема, під час вивчення розділу «Мова і мовлення» необхідно звертати увагу учнів на багатство і милозвучність

української мови, захоплювати дітей її красою, пробуджувати любов до рідного слова, прагнення вивчати українську мову. У 3-4 класах слід пояснювати значення української мови для становлення незалежної самостійної держави України, роль української мови як державної.

Формуючи культуру спілкування, доцільно збагачувати мовлення молодших школярів українськими формами звертання та формулами мовленнєвого етикету, пробуджувати інтерес до походження цих формул, показувати їх зв'язок із національними традиціями й звичаями українців.

У процесі опрацювання правила вживання великої літери у власних назвах зосереджуємо увагу учнів на застосуванні цього правила під час запису назви нашої Батьківщини, її столиці, рідного міста чи села, річок, морів, гір та інших географічних назв України. При цьому цінним для розвитку громадянської компетентності буде опрацювання текстів про походження цих назв, про красу і неповторність визначних місць України, про історичне минуле нашої країни та її відомих людей (письменників, художників, історичних постатей, спортсменів, акторів, артистів, героїв сьогодення тощо).

Приклади вправ з теми «Власні і загальні назви»
3-4 кл.

Вправа «Відремонтуйте слова»

Запишіть слова, розкриваючи дужки. Поясніть свій вибір.

(Д, д)ніпро, (С, с)толиця, (Д, д)ержава, (У, у)країна, (Н, н)арод, (Л, л)ьвівська площа, вул. (Г, г)ероїв (Н, н)ебесної (С, с)отні, р-ка (П, п)івденний (Б, б)уг, (Ч, ч)орне море, (К, к)иїв.

Складіть речення з вибраним словом чи словосполученням.

Чільне місце на уроках української мови займає використання малих фольклорних форм – загадок, лічилок, мирилок, приказок і прислів'їв, фразеологізмів, народних прикмет, уривків з казок, дитячих пісень, колискових, щедрівок, колядок, веснянок, закличок тощо. Реалізуючи їх виховний потенціал, з'ясовуємо з учнями, що багатство і розмаїття народної творчості свідчить про мудрість і талановитість українського народу, а знання і трепетне ставлення до них стане запорукою збереження цього багатства для майбутніх поколінь. На уроках пояснюємо значення прислів'їв, визначаємо, до якого твору можна віднести те чи інше прислів'я:

1. Жити – Батьківщині служити. 2. Бережи рідну землю, як мати кохану. 3. Бережи кордон, як зіницю ока. 4. Де народився, там і згодився. 5. Для своєї Батьківщини ні сил, ні життя не шкодуй. 6. Хто любить Батьківщину і народ, той справжній патріот.

Через викладання у початкових класах предмета «Я досліджую світ» формується система ставлень учнів до навколишнього світу, створюються умови для вибору ними суспільних цінностей, готується підґрунтя для диференційованого вивчення суспільствознавчої галузі в наступних ланках школи.

Відповідно урок з цього предмету має бути нестандартним, позбавленим знаннєцентричності, спрямованим на розгляд світу і його подій з різних рольових позицій, та заохочення звернення учня до власного «Я» й використання життєвого досвіду. Конкретні знання постають як засіб пізнання світу і життєтворчості, забезпечують активну позицію учня у набутті особистісних цінностей. (Додаток 4)

Одним із напрямів громадянської компетентності є формування людини з високою екологічною культурою, новим екологічним світоглядом з метою збереження й відновлення природи рідного краю. Ці якості особистості формуються на різних уроках, наприклад, на математиці, через розв'язування математичних завдань природоохоронного та екологічного змісту. Результатом розв'язування сюжетних задач є розвиток критичного ставлення дітей до власних дій, корекція поведінки, свідоме відношення до навколишнього середовища та повага до рідної землі.

Задачі: Тема: «Табличне множення і ділення» (3клас).

1) Для виготовлення п'яти однакових шпаківень використали 30 прямокутних і 10 квадратних дощечок. Скільки дощечок потрібно для виготовлення однієї такої шпаківні?

2) Визначте, яке з дерев, зростаючих на наших вулицях, є кращим «пилососом».

Береза - 72

Клен - 6

Тополя - 12

Щоб відповісти на питання, треба розв'язати вираз:
 $6 \cdot 7 - 5 \cdot 6$

Після рішення прикладу потрібно з'ясувати, яку користь приносить тополя, очищаючи повітря від пилу і отруйних газів на вулицях міст і сіл.

«Народ – живе, вічне джерело педагогічної мудрості», – говорив В.О.Сухомлинський. Багатовіковий досвід українського народу, його історико-культурні традиції, духовність поглиблюють знання учнів про Україну, про рідний край; усвідомлюють розуміння своєї причетності до всіх подій, які відбуваються в державі; формують переконання в нетлінності духовних скарбів народу, формують глибоку повагу до батьків, до природи, до землі-годувальниці. Потреба звернення до свого ціннісного багатства завжди з'являється в часи, коли народ встає з колін, виходить на дорогу національної незалежності, будує нове життя, знаходячи в ціннісних пріоритетах орієнтири на теперішнє і майбутнє. Серед основних цінностей нашого народу є: національна державність; християнська віра; рідна мова. Саме вони відіграють важливу роль як в національному, так і духовному відродженні України.

Мова- духовний скарб народу

Диктант 4 клас

Мова кожного народу – явище давнє, її коріння сягає у доісторичні часи. Національна мова – це здобуток культури, духовної діяльності певного народу.

Мова й пісня – дві найважливіші фортеці. Їх народ повинен оберігати пильніше і відчайдушніше, ніж свої кордони. Навіть втрачені кордони з часом можна відновити, а мову відродити майже неможливо. Мова – це скарб, який важко оцінювати. Мову не можна замінити чужою, бо це означало б, що народу потрібно прищепити чуже серце, вселити чужу душу. Схиляти до чужої мови, силою примушувати народ зрікатися рідної мови – це найбільший злочин.

На уроках української мови використовую написання диктантів на патріотичну та правову тематику, творів на теми: «Моя країна – Україна», «Я – громадянин України», «Наша мова солов'їна», «Україно – ненько».

Впевнена, що успіх формування громадянської свідомості молодших школярів залежить від умілого використання побудови традиційних та інтерактивних методів навчання й виховання, а також занять на основі рівноправного партнерства й спілкування в умовах особистісно орієнтованого підходу до дитини.

Свою педагогічну діяльність спрямовую на:

- виховання в учнів любові до рідної землі й свого народу, формування національної самосвідомості;

- вивчення історії, культури, звичаїв та традицій українського народу; виховання потреби діяти в ім'я звеличення і процвітання Батьківщини;

- усвідомлення важливості вивчення української мови для глибшого пізнання національного духу українців, виховання любові до рідного слова;

- розвиток у школярів здатності адекватно оцінювати свою поведінку, сприяння набуттю навичок правомірної поведінки;

- формування в учнів потреби й звички діяти в різних життєвих ситуаціях згідно з нормами права, громадянської активності;

- розвиток навичок зіставлення, аналізу й відстоювання своєї думки;

- формування в учнів критичного мислення;

- розвиток творчих здібностей;

- прищеплення учням уміння користуватися дослідницькими прийомами.

На жаль, доводиться констатувати, що в ході виконання цього завдання виникають певні труднощі. До причин цих труднощів можна віднести такі:

- учні не вміють достатньо зв'язно й логічно формувати власні думки;

- більшість з них віддають перевагу не нормам поведінки, а загальновизнаним стереотипам;

- у сучасних дітей недостатньо розвинене образне та критичне мислення.

А сьогодні диктує нові труднощі:

- учні важко сприймають дистанційне навчання, не завжди мають якісний інтернет,

- наразі всі учасники освітнього процесу переживають надмірне психологічне навантаження,

що стає причиною проявів апатії у дітей, перевтомлення та вигорання у вчителів,

- ментальне здоров'я дітей підірвано, бо вони втратили звичне коло спілкування та чіткий режим дня. Через це зріс рівень стресу, тривожності та депресії в учнів.

І в нинішніх умовах особливо важлива підтримка і нормалізація психічного стану вихованців. Тому, як ніколи, сьогодні важлива роль вчителя, бо він і коуч, він і фасилітатор, і тьютор, і модератор.

Пріоритетну роль вважаю потрібно надавати активним методам та формам роботи, що ґрунтуються на взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи, творчості.

Вони відкидають одноманітність, посилюють інтерес до предмета, навчання; розвивають творче, продуктивне мислення, вчать культури спілкування, краще реалізують єдність навчання, виховання і розвитку учнів. (Додаток 2)

Уміння і бажання навчатися – це той фундамент, який маю закласти я, як учитель.

Тому перед кожним уроком шукаю відповідь на «вічне» запитання: як побудувати навчальну роботу, щоб вона викликала емоційне піднесення у школярів, позитивно впливала на їхні почуття і мислення, збагачувала їх досвідом самостійних пошуків та роздумів. На уроках вчу дітей міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні відповіді, робити висновки, відстоювати свою думку.

– З чого ж починається Батьківщина? І в класі розгортається дискусія. Діти висловлюють свої думки. Такий вид роботи сприяє розвитку критичного мислення, дає змогу визначити власну позицію, формує навички відстоювання своєї особистої думки, поглиблює знання з даної теми.

У 2 та 3 класах через розкриття багатства мовної культури українців учні дізнаються, як за часів Київської Русі люди шанували знання; як в усній народній творчості відображено ставлення українців до праці, природи, людського розуму.

Під час вивчення твору А.Дімарова «Для чого людині серце» («Українська мова та читання» О. Я. Савченко 3 клас, ч.2, К., «Оріон», 2020) застосовую метод «Займи позицію». Учні на практиці використовують уміння захищати власну позицію, вчаться вислуховувати інших.

«Займи позицію»: Уявіть собі, що вчені винайшли штучне серце, яке не старіє, не знає болю, радості та хвилювань, живе вічно. Чи стали б люди щасливими? Чому?

Тема українського патріотизму і громадянськості є наскрізною у творах Тараса Шевченка. Шевченкове слово входить у наше ество змалку: спочатку дитина вбирає пісні поета з вуст матері, переступивши поріг школи, з допомогою вчителя вона торкається чистої і трепетної краси рядків «Тече вода з-під явора», чарівної простоти й дивовижної гармонії вірша «Садок вишневий коло хати». Під час вивчення творів Тараса Шевченка, підбиваючи підсумок уроку, можна використовувати

метод «Мікрофон». Для того, щоб поглибити учнівські знання про Т.Г. Шевченка, розвивати вміння виразного читання поетичних творів, виховувати любов до творчості поета підсумковий урок з елементами інсценізації проводимо у «Батьківській світлиці».

Творча робота. Скласти прислів'я.

Шевченко дужий був не силою, а сонце для нас.
Шевченків «Кобзар», для народу словом мудрим.
Шевченко Тарас наче... великий дар.

Цікаві результати дає використання методу кроссенс. Метод допомагає відображати глибину розуміння учнями вивченої теми, сприяє розвитку логічного, образного й асоціативного мислення, уяви, сприяє прояву нестандартного мислення і креативності, розвиває можливість самовираження, підвищується допитливість і мотивація до вивчення предмету. (Додаток 1)

Цікавими для дітей є нетрадиційні уроки, узагальнення вивченого: уроки-свята, уроки-зустрічі, уроки-екскурсії, уроки-квести, проекти. (Додатки 5, 6)

Неможливо уявити справжнього громадянина, який би не виявляв любові до рідного краю, не шанував батька, матері, не турбувався про охорону природи рідної землі. Отож, навчаючи дітей, стараюся виховувати справжнього патріота своєї землі, який буде жити й творити в майбутньому. (Додаток 3)

У 4 класі розширюються і поглиблюються знання дітей про державні символи, прищеплюються

почуття поваги до національної символіки у творах історичної тематики, народному фольклорі та ін. (Додаток 1)

На різних етапах уроків застосовую інтерактивні вправи. Під час мотивації навчальної діяльності та підготовки до сприймання нового матеріалу використовую такі нескладні інтерактивні технології, як «Мозковий штурм», «Криголам», «Мікрофон», «Незакінчене речення», «Асоціативний куш», «Т-схема». Під час засвоєння навчального матеріалу застосовую уже складніші технології: «Акваріум», «Ажурна пилка», «Ситуативне моделювання», «Прес». При підведенні підсумків доречними, на мою думку, є технології: «Займи позицію», «Дерево рішень», потяг «Мій успіх», «Рюкзак, м'ясорубка, корзина», «Плюс-мінус-цікаво», сенкан, «Ліхтарик» тощо.

Розвиваю комунікативні здібності дитини, що допомагають їй інтегруватися в суспільство, уміння спілкуватись і розв'язувати конфліктні ситуації через діалог, закладаю ціннісні орієнтири свідомого громадянина.

Компетентісно орієнтовані завдання (надалі КОЗ) покликані допомогти педагогам виявити рівень сформованості тих або інших компетенцій.

Вимоги до структури завдань:

- Чітке формулювання проблеми.
- Вказівка на форми й види діяльності по вирішенню проблеми.
- Посилання на джерела інформації.
- Вказівка на конкретний продукт діяльності.

Вимоги до змісту завдань:

- Інтеграція, складність джерел (використання не менше 2-3 джерел, різна форма джерел: текст, таблиці, малюнки, фото, цитати тощо.).
- Різний характер взаємовідношень джерел інформації, наданий формулюванням задачі (співпадання інформації, що міститься в одному джерелі, з інформацією, яка міститься в другому джерелі, підкорення одної інформації іншій, перетинання одної та іншої інформації, протиріччя, протиставлення одної інформації іншою).
- Тип інформації (пряма).

Види завдань:

1. Асоціації, що відносяться або не відносяться за формальними ознаками, а не за змістом) до даної теми, об'єкту. Вибрати те, що стосується теми, об'єкта.

2. Застосовувати зміст простих і складних аналогій.

Прості: будинок – людина, пташка – ?

Складні: даються приклади – слова, певним чином пов'язані між собою:

1. стадо – вівця (ціле – частина)

2. ворог – друг (протилежності)

3. S – м² (одиниця вимірювання)

4. Використовувати моделі у різних видах.

5. Використовувати класифікацію, закономірності.

6. Складання плану.

7. Постановка запитань до тексту і пошуків відповідей на них.

8. Антиципація (передбачення – те, що буде далі).

9. Згортання інформації до 2-3 фраз, до однієї фрази.

10. Використовувати прислів'я: переплутані закінчення прислів'я, необхідно зібрати, об'єднати 1 і 2 частини прислів'я. Об'єднати близькі за смыслом прислів'я. Якщо можливо, об'єднати зміст теми предмета з прислів'ям, що підходить по смислу, або підібрати прислів'я до змісту тексту.

11. Провести оцінювання за такими критеріями:

- а) чи правильно зроблене обчислення;
- б) чи правильно поставлене запитання;
- в) чи правильно побудоване речення;
- г) чи правильно вибрані критерії.

12. Дати заголовок текстові або малюнку.

13. Вибрати свою точку зору із запропонованих різних точок зору на один об'єкт, ситуацію.

14. Використання методу «Кроссенс», круги Венна.

ПРИКЛАДИ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ КУРСУ ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ ЗАВДАННЯ 1

До тебе приїхали гості з-за кордону. Їх цікавлять назви українських зимових місяців і чому саме так вони називаються. Чи знаєш ти сам це? Перевір себе, виконавши наступні завдання.

1. Співвіднеси правильні відповіді із відповідною назвою місяця. (Грудень. Січень. Лютий.)

- Новий рік починає, половину зими відсікає.
- Землю грудить, а хату студить.
- Його прикмети – хурделиці та замети.
- Сонце повертає на бік весни.
- Січе та морозить.

- Крижані мости на річках зводитьь.

2. Додай власні прикмети, приказки про зимові місяці.

3. Придумай емблеми до кожного місяця.

ЗАВДАННЯ 2

Ти познайомився в Інтернеті з однолітком, який живе у південній країні, де він ніколи не бачив зими. Йому цікаво, як тварини в нашій місцевості зимують. Чи можеш ти йому про це розповісти.

Об'єднай поданих тварин в залежності від їхньої зимівлі:

Залягають у сплячку.

Ведуть активний спосіб життя.

Відлітають у вирій.

Кабан, шпак, козуля, їжак, вовк, ведмідь, лось, ластівка, борсук, лисиця, соловей, снігур, лелека.

Склади розповідь про те, як ти допомагаєш взимку диким тваринам перенести холод і голод.

Намалюй тварин, яких твій друг на півдні ніколи не зможе побачити.

Як учитель, приділяю увагу залученню своїх маленьких вихованців до пошукової, творчої діяльності на відтворенні свого родинного дерева, сімейних традицій, збір матеріалів про рідний край, створення проєктів «Мій рідний край – Полтавщина», «Фольклор нашого краю».

На уроках образотворчого мистецтва діти проймаються любов'ю до народного мистецтва, захоплюються красою декоративно-прикладного виду діяльності. Це є джерелом для виховання патріотичних почуттів, громадянської свідомості.

Важливу роль у формуванні громадянської соціальної компетентності школярів, поруч з використанням виховного потенціалу уроків, відіграють і різноманітні заходи – свята, розваги, зустрічі з творчими людьми, тематичні конкурси, флешмоби, екскурсії, елементарна дослідницька діяльність, що сприятимуть опануванню новими знаннями, вміннями, оцінками і судженнями.

Основи громадянської освіти і виховання повинні закладати батьки. Тому важливим напрямом діяльності є залучення батьків до організації навчально-виховного процесу (ранкові зустрічі, проведення спільних свят «Наша родина», «Світ наших захоплень», «Козацькому роду немає переводу», «З бабусиної скриньки» та ін.)

Використання краєзнавчого матеріалу, активна пошукова діяльність, виховна робота дає необмежені можливості не лише збагатити учнів новими знаннями, а й сформувати активну життєву позицію, виховати справжнього громадянина України.

Разом з учнями ми розробили «Кодекс громадянина», за яким працюємо.

- Я вивчаю, утверджую, примножую традиції й святині свого народу, України.
- Я прагну жити в мирі та дружбі з дітьми інших народів.
- Я живу у злагоді з природою.
- Я шаную свою родину, бережу тепло батьківської оселі.

- Я поважаю старших, піклуюсь про молодших, живу турботами й радіщами рідних, близьких, друзів.

- Я виховую віру в себе, розкриваю і розвиваю свої здібності; поспішаю творити добро.

- Я утверджую себе в праці, шаную будь-яку корисну справу.

- Я прагну стати сильним, витривалим та сміливим.

ВИСНОВКИ

Результатом громадянської освіти має стати сформованість у дітей громадянської компетентності.

На власному досвіді переконалась, що моя робота дає певні результати. Мої вихованці знають про національні цінності, мають елементарні знання про державу, закони, права та обов'язки людини-громадянина, звичаї та традиції українського народу.

Діти вміють спілкуватися з однолітками та дорослими, здатні висловлювати й відстоювати власну точку зору, беруть участь у колективному обговоренні проблем та прийнятті колективних рішень, залучаються до суспільно корисної праці.

У поведінці та оцінках учні виявляють прагнення до справедливості, чесності, відповідальності; повагу до культури, мови, традицій українського народу.

Майбутнє країни – це наші діти, наші учні. Вірю, що вони будуть гідними громадянами нашої України.

В народі кажуть, що письменник живе у своїх книгах, скульптор у створених своїх скульптурах, а вчитель у думках і справах своїх учнів.

Процес становлення свідомого громадянина дуже кропіткий та нелегкий. Тому потрібно акцентувати увагу дітей на темах культури поведінки, дбайливого ставлення до довкілля, значення історії та традицій в житті. Вчитель особистим прикладом має доводити, що розмовляти

українською мовою грамотно – це ознака освіченої людини, що приборати за собою, або хоча б не смітити – норма для звичайної людини, що вдягати вишиванку не лише модно та стильно, але й патріотично. Він має пам'ятати, що виховання почуття патріотизму реалізується шляхом самозобов'язання та самоконтролю. Дитина тоді зрозуміє, що вона господар своєї рідної землі, що від неї залежить майбутнє її держави. Тоді, коли вона виросте, не буде смітити біля водойм або в лісі, а буде раціонально використовувати природні ресурси, вона зможе вважати себе гідним громадянином власної країни. Це не соромно, а варте поваги.

Отже, головним напрямком національно-патріотичного виховання учнів має бути формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної, за змістом, життєвої позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна // Гірська школа Українських Карпат. - 2015. - № 12-13. - С. 26-37.
2. Буйдіна О. Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність» у початковій школі / О. Буйдіна, Л. Жабенко, З. Канівець, М. Крилевець. – К. : Основа, 2018. – 26 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
4. Доміна В. В. Формування громадянської компетентності молодших школярів у контексті національно-патріотичного виховання: [методичний посібник] / В.В. Доміна. – Хмельницький: ХГПА, 2014. – 132 с.
5. Клітченко Л. "Формування громадянської компетентності учнів та вихованців дошкільних навчальних закладів" http://gromadjangayvoron.blogspot.com/2016/01/blog-post_64.html
6. Ковальчук О. В. Основи формування національно свідомих громадян / О. В. Ковальчук , В. І. Довбищенко, Т. В. Шалда // Початкова школа. – 2009. – № 3. –С. 4–5.
7. № 710-р Ілійчук Л.В., Вережак Л. Формування громадянської компетентності учнів: сучасні підходи та досвід запровадження в умовах НУШ // Гірська

школа Українських Карпат. Івано-Франківськ, 2021. - № 24. С. 104-107.

<http://hdl.handle.net/123456789/10918>

8. КОНЦЕПЦІЯ розвитку громадянської освіти в Україні від 3 жовтня 2018 р. Київ {Із змінами, внесеними згідно з Розпорядженнями КМ № 176-р від 26.02.2020 № 893-р від 08.10.2022}

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>

9. Нова українська школа

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

10. Олійник А. В. «Наскрізні змістові лінії Нової української школи» <https://naurok.com.ua/naskrizni-zmistovi-lini-novo-ukra-nsko-shkoli-80964.html>

11. Пометун О. Вивчення історії в початковій школі як основа і найважливіший засіб виховання духовності, національної свідомості та розвитку мислення молодших школярів / О. Пометун // Історія в школах України. –2004.

12. Романюк С.З., Костащук О.І. Педагогічні технології в початковій школі «Початкова освіта»: навч.-метод. посібник / О.І.Костащук. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. – с.163

13. Савченко О. Я. «Виховний потенціал початкової освіти» К.: 2009, с. 177-178.

14. Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів / Укладач Н.М. Степанова. – Черкаси: Видавництво Черкаського обласного інституту

післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради, 2014. – 44с.

15. Сухомлинський В. «Розмова з молодим директором». К.: Радянська школа. 1988р.

16. Формування громадянської компетентності молодших школярів

<https://ukrreferat.com/chapters/pedagogika/formuvannya-gromadyanskoj-kompetentnosti-molodshih-shkolyariv-referat.html>

17. Химинець В.В., Кірик М.Ю. Інновації в початковій школі. – Тернопіль:Мандрівець, 2009. – 312с

18. <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvithogo-procesu-v-shkolah-u-20222023-navchalnomu-roci>

19. <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-gromadyansko-kompetentnosti-molodshih-shkolyariv-v-pozaklasnij-diyalnosti-131698.html>

ДОДАТКИ

1.Українська мова.

Інтелектуально-креативний тренінг.

Ігри:

➤ «Три слова» (розвиває логічне мислення, творчу уяву, активізує словник)

Взяти два іменники і прикметник і за одиницю часу (1-2 хвилини) придумати фрази-речення, куди б були включені 3 слова одночасно. Речення можуть бути:

а) розповідні, б) питальні.

➤ «Нове використання» (стимулює загальний розвиток і фантазію)

Придумати нове незвичайне використання звичайних предметів.

➤ «Визначення» (формує чутливість та структурність мислення, вміння бачити суттєві ознаки)

Дати пояснення-визначення до непередметних понять, наприклад: дірка, темрява, гарно, радість.

➤ «Гарно-погано» (вміння аналізувати, порівнювати, розвиток інтуїції)

Визначити, що гарного і поганого в названих ситуаціях: пішов дощ, телефон розрядився тощо.

➤ «Образ букви» (розвиток емоційного ставлення до навколишнього)

Розказати, на що схожа подана буква, який у неї характер, що любить, чим цікавиться, її улюблений колір тощо.

➤ «Образ звука» (стимулює індивідуальне сприймання, уявлення, асоціації)

Дається комбінований звук, наприклад: «хі-хі», «ах» – описати його, опредметнити, сформулювати його в кольорі, створити «звуковий пейзаж».

➤ «Звукова пляма» (креативне мислення, розвиток мовленнєвої чутливості, подолання стереотипів)

Вимовляється або записується звукова нісенітниця («чуфоркомп», «алакша»). За звукоритмом і сприйняттям діти намагаються описати хто це і що це.

➤ «Конструювання» (розвиток критичного мислення)

Діти називають слова-іменники з 2 різних сфер життя і об'єднують в цікаві словосполучення пари слів.

➤ «Мовна пластика» (активізує творчу уяву, руховий досвід дитини, збуджує емоційний стан)

Показати пантомімою обране наосліп словосполучення типу: плачуча верба, дощові хмари.

➤ «Єдиний початок» (активізація словника, оцінювання оригінальності мислення, вміння долати стереотипи)

Скласти речення з 4-5 слів, кожне з яких починається з однієї і тієї ж самої букви.

Вправи на розвиток творчого потенціалу дитини.

1. Виконайте дії і прочитайте утворений результат:

Книга – га – и + я + зь = (Князь)

Яр + оса – а + лавка – ка = (Ярослав)

Мед – ед + уд + риба – ба + й = (Мудрий)

2. Прочитай текст, роз'єднуючи слова:

ЯрославМудрийнаслідувавбатькаВолодимираВеликогоістаравсязробитиКиївськуРусьсильноюдержавою. НавколоКиєвакнязьпоставивновиймуріславніЗолотіВорота. УКиєвіпобудувавновукняжупалатуінайбільшуцерквуСвятоїСофії. БіляКиєваченцізаснувалиПечерськиймонастир. Замудрекняжіння, якепризвелодорозвиткуКиївськоїРусі, народпрозвавЯрославаМудрим.

3. Доберіть до кожного слова відповідне тлумачення:

Вали - (ті, кого вигнано, вислано з певної території)

Посланці - (високі земляні насипи для захисту від ворога)

Вигнанці - (представники чужої держави)

4. Поміняйте частини прислів'їв так, щоб вони набули змісту.

У книжці шукай не букви, дзеркало життя.

Книжка - коли її читають.

Книжка не пряник, а думки.

Книжка корисна, а дітей до себе манить.

5. Виберіть із кількох фразеологізмів ті, які відповідають поняттю «розумна людина»:

➤ Розуму не позичати.

➤ Без клепки в голові.

➤ Світла голова.

6. Переставте рядки так, щоб відновилася частина вірша М. Рильського:

Хай веселять тебе любов і праця,

Гірке від тебе відганяє зло.

Хай дружби непогасної крило,

Спокійно я подумаю: Людина!

І хай у час останній свій про сина

7. Складіть синонімічні пари:

Мати слухність

Відбити напад

Затамувати подих

Бути правим

Дати відсіч

Робити даремно

Марна справа

Завмерти

8. Виберіть одне слово, яким правильно закінчити почате речення:

У чобітка є... (шнурок, пряжка, підошва, ремінці, гудзик)

Вода завжди... (прозора, холодна, рідка, біла, добра)

У дерева завжди є... (листя, коріння, плоди, квіти, тінь)

9. Виберіть з прислів'їв подібні за змістом:

Кожна пташка своїм носиком живе.

М'яко стеле та твердо спати.

Лежачого хліба ніде не має.

Як дбаєш, так і маєш.

Друзі пізнаються в біді.

З ким поведешся, від того й наберешся.

10. Доберіть слова протилежні за значенням:

Мир – (війна), шум – (тиша), ранок – (вечір), холод – (спека), хоробрість – (боягузтво), ворог – (товариш), хвороба – (здоров'я), кваліть – (сила), чистота – (бруд), ввічливість – (грубість), втрата – (знахідка), праця – (бездіяльність).

11. Знайдіть 2 слова з дужок, які є найсуттєвішими для слова перед дужками:

➤ Ділення (клас, дільник, ділене, олівець, папір).

➤ Озеро (берег, риба, вода, рибалка, жабуриння).

➤ Город (паркан, земля, рослини, собака, лопата).

➤ Читання (очі, окуляри, книжка, друкування, картинка).

➤ Гра (шахи, теніс, гравці, штраф, правила).

12. Доберіть потрібне слово за зразком (аналогії).

Задача – розв'язок, бажання – ... (сильне, заборона, задоволення, покарання).

Сторінки – книга, гілки – ... (читання, листя, літери, дерево).

Початок – кінець, перший – ... (другий, середина, починати, останній).

13. З других складів кожного слова «збудуйте» нове слово:

➤ Соловей, каток. (Лоток)

➤ Злагода, молоток, лава. (Голова)

➤ Прикордонник, бузина, міна. (Корзина)

➤ Поворот, корона, канава. (Ворона)

14. Закінчіть речення:

➤ Якщо злетіти високо, як птах, то ...

➤ Якщо пройде сильний дощ, то...

➤ Дівчинка стояла біля вікна, хоча...

15. Дайте відповіді на запитання:

➤ Чим схожі метелик і квітка?

➤ Чим відрізняється рука від ноги?

16. Одним реченням висловіть головну думку тексту:

Велику роль в очищенні повітря відіграють рослини. Чарівна квітка соняшника найкраще очищає повітря від забруднення. Доведено, що там, де вздовж дороги простяглося поле соняшників, повітря залишається чистим. І ще кажуть, що соняшник – символ сонця, життя і процвітання.

17. Розшифруйте поняття його конкретними складовими:

Транспортні засоби: (потяг, автомобіль, автобус, літак...)

Природні явища: (дощ, сніг, ожеледиця, відлига, блискавка...)

18. Вставте в прислів'я пропущенні слова:

Де... – там і сила. (Розум)

... бджола... меду наносить. (Розумна, доброго)

... пастухові вовк не... (Розумному, не страшний)

19. Знайдіть «зайве» слово:

Радість, четвер, телефон, зустріч.

Чесний, справедливий, доброта, порядний.

20. Доберіть слова-рими:

Іде весна – і все радіє,

І пташечка весну стрічає,

Вона сердечко наше... (гріє)

Веселу пісеньку... (співає)

21. Складіть слова з морфем:

ти, и, по, сигнал – ... (посигналити)

ий, тривож, н – ... (тривожний)

а, хвилин, очк – ... (Хвилиночка)

22. Утворіть словосполучення за допомогою залежного слова шляхом підбору головного:

Безмежний, неосяжний, глибокий – ... (океан)

Червона, солодка, смачна – ... (черешня)

23. Назвіть одним словом:

Приміщення для ведмедів у зоопарку...
(ведмежатник)

Художник, що малює портрети - (портретист)

Місце старту космічної ракети... (ракетодром)

24. Розмістіть поняття в порядку зростання їх обсягу:

Знання, талант, вміння.

Мати, жінка, дочка.

Космос, планета, країна.

25. Знайдіть у ланцюжку слова:

- четвересень;
- температурадіолень;
- ліворучернеткаструлясен.

zaklady.com

Вірування. Звичаї.

Знайдіть слова на тему «Звичаї та вірування українців», зафарбуйте кожне слово різним кольором.

б	е	р	е	г	и	н	я	в	е
В	Т	р	і	й	ц	я	к	о	р
е	щ	к	у	п	а	л	а	л	т
л	е	в	р	у	с	а	ц	я	е
и	д	о	к	и	ч	л	е	д	п
к	р	д	и	в	а	к	р	а	п
д	і	я	н	з	й	а	к	в	а
е	в	з	в	і	з	д	а	а	с
н	к	Р	і	з	д	в	о	а	к
ь	а	в	е	с	н	я	н	к	а

б	е	р	е	г	и	н	я	в	е
В	Т	р	і	й	ц	я	к	о	р
е	щ	к	у	п	а	л	а	л	т
л	е	в	р	у	с	а	ц	я	е
и	д	о	к	и	ч	л	е	д	п
к	р	д	и	в	а	к	р	а	п
д	і	я	н	з	й	а	к	в	а
е	в	з	в	і	з	д	а	а	с
н	к	Р	і	з	д	в	о	а	к
ь	а	в	е	с	н	я	н	к	а

Сенкан.

Предмет (один іменник)

Опис (два прикметники).

Дія (три слова).

Ставлення (фраза – чотири слова).

Підумок, синонім(одне слово).

Скласти за допомогою сенкану словесну

характеристику образу рідного міста

«Кременчук 2022»

Кременчук.

Патріотичний, незламний.

Живе, волонтерить, допомагає.

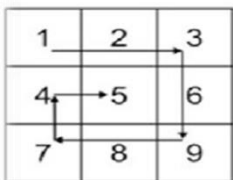
Ми вистояли і переможемо.

Гордість.

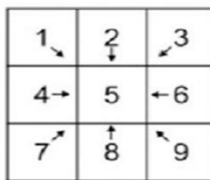
Кроссенс «Батьківщина»

Кроссенс (від англ. cross – перехрестя, sens – смисл, тож кроссенс – перехрестя значень, понять) – це візуальний асоціативний ланцюжок, який складається 9 зображень, кожен з яких пов'язаний з попереднім і наступним зображенням, що в результаті з різних сторін розкриває певне поняття, явище або факт.

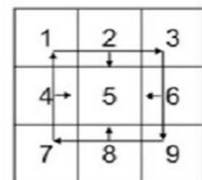
Способи читання кроссенсу:

по спіралі

зв'язок з головним
ПОНЯТТЯМ

по основі

2.Інтегрований урок

(Позакласне читання, дизайн і технології) 2 клас

Тема: Вишивають небо журавлі чорними і білими нитками.

Мета: *формування предметних компетентностей:* удосконалювати навички виразного, швидкого читання; поглибити знання учнів про життя птахів восени; ознайомити учнів з різновидом техніки оригамі-кірігамі, удосконалювати навички створення з паперу найпростіших фігур, закріплювати знання правил безпечної роботи сприяти розвитку спостережливості, уваги, моторики рук;
формування ключових компетентностей:

вміння вчитися: удосконалювати вміння учнів сприймати інформацію, осмислювати і використовувати її ;

соціальної: формувати здатність довіряти власному досвіду, контролювати свою поведінку, здатність брати до уваги думку інших людей;

комунікативної: удосконалювати володіння позитивними навичками спілкування;

загальнокультурної: виховувати естетичний смак, прищеплювати інтерес до культурної спадщини українського та японського народів., прищеплювати любов до природи, до Батьківщини; виховувати культуру праці, охайність, самостійність, творчість.

Очікувані результати:

учні розвивають вміння грамотно висловлюватися рідною мовою, критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб, відбирають й застосовують потрібні знання та способи діяльності для досягнення мети, вміють висловлювати власну думку, слухати і чути інших, з повагою ставляться до культурного розмаїття у глобальному суспільстві, відкривають світ природи, набувають досвіду її дослідження, виконують навчальні завдання на продуктивно-творчому рівні.

Тип уроку: урок поглиблення знань та набуття практичних умінь

Межпредметні зв'язки: літературне читання, ядс, образотворче мистецтво, дизайн і технології.

Обладнання: зображення дівчини-осені, зображення журавлів, аудіозапис, відеороліки:

Олеся Май «Відлітають журавлі»
<https://www.youtube.com/watch?v=Jsfbcn7T0D4>,
«Японський журавлик», зразки оригамі і кірігамі,
ножиці, клей, білий папір.

I Етап орієнтації, мотивації діяльності

1. Оргмомент

Закінчилася перерва,
Пролунав чаклун-дзвінок,
А тепер усі швиденько
Налаштуємось на урок!
Щоб урок пройшов не марно,
Працювати будем гарно!

2. Рефлексія настрою

Відгадайте загадку: Одяг і коси її золотавого
кольору. На голові вінок з барвистого листя, в одній
руці пензлик, а в другій – чарівний дзбанок з водою.
Вона художниця.

- Діти, хто це?
- Діти, за що ви любите осінь?
- Які зміни в природі відбуваються восени? (З
дерев опадає жовте листя, люди збирають врожаї,
плоди з дерев, птахи відлітають у теплі краї).
- Який настрій несе осінь?

3. Мотивація навчальної діяльності.

- а) прослуховування аудіозапису
- б) прослухайте вірш :

ОСІННЯ ВИШИВАНКА

Вишивають гладдю журавлі
Дощового неба скатертину.
Вітерець безжально до землі
Нахилив поживклу горобину.

Оселився дощик на гіллі,
Облітає айстра пелюстками,
Вишивають небо журавлі
Чорними і білими нитками. Б. Сахно
- Хотіли б ви дізнатися про цих чудових птахів
більше?

4. Повідомлення теми, мети уроку.

Сьогодні на уроці ми глибше познайомимося з родиною журавлів і навчимося його виготовляти з паперу.

II. Етап цілевизначення і планування:

Діти, що ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

III. Етап цілереалізації

1. Бесіда про журавлів.

- Діти, які проблеми у журавлів, як і у багатьох птахів восени? Чому пташки летять у вирій?

- Як відлітають птахи?

а) робота за картками

Відлітають по-різному. Зграї шпаків і граків летять на великій висоті. Гуси летять вервечкою, а качки – прямо шеренгою.

Зозулі відлітають поодиночі. Журавлі прямують великими правильними трикутниками.

Перед щорічним осіннім перельотом журавлі збираються у великі зграї. Птахи летять вдень. У польоті журавлі шикуються знаменитим «журавлиним» клином від якого лине курликання.

- Коли відлітають журавлі?

Відлітають журавлі до теплого краю у жовтні. У нашого народу є повір'я, якщо журавлі відлетять до 14 жовтня (до Покрови) буде зима дуже холодною.

- Є багато різних видів журавликів. А який журавель живе на Україні?

На території України зустрічаються сірий журавель. Він гніздиться на болотах. Під час перельотів його можна побачити по всій Україні.

А чи високо летять журавлі?

Під час перельотів журавликів зустрічали на висоті 3 тис. метрів.

А чи далеко чути їхнє курликання?

Сірі журавлі – досить «балакучі» птахи. Їхні гучні крики чути на відстані кількох кілометрів. Трубний звук виходить завдяки особливій будові горла.

А хто знає куди відлітають журавлики?

В Африку

2. Читання віршів про журавлів.

Журавлі летять

Журавлі летять, курличуть.

Шлють останнє «прощавай!»,

Літечко з собою кличуть,

Забирають в теплий край.

Ой, як шкода мені літа

І журавликів моїх!

Та не буду я тужити,

Бо весною стріну їх. Марія Познанська

Загадка

Прохолоди чиста просинь —

На поріг ступає осінь.

Вдаль від рідної землі

Линуть в вирій... (журавлі). Л. Вознюк

Журавлі

Під безхмарною синьою даллю,
Відірвавшись крилом від землі,
Закурликало небо печаллю —
Це у вирій летять журавлі.
Струни осені срібно заграли...
Віддалася у серці луна.
Журавлі в небесах відлітали
І звучала їх пісня сумна.
А навколо природа буяла,
Як у дивних казках мудреця...
І чарівні сонети писала,
Зігрівала красою серця. Надія Красоткіна

3.Робота над скоромовкою.

Дуже красива пора осінь, але бояться її птахи.
Вітер- пустунець розкидав осінні листочки, а на
них скоромовка.

То ж давайте трохи попрацюємо над нею, щоб
нашим друзям було легко летіти в дальні краї, а ми
потренуємо артикуляційний апарат.

*«Курличі курличуть,
Курличаток кличуть:
-Курли, курли, курличеньки,
До річеньки, до річеньки».*

Вчитель: Цікаве завдання приготували нам
осінні листочки, а тепер давайте ними трішки
пограємось і відпочинемо.

4. Фізкультхвилинка

(Діти разом з вчителем
говорять слова та роблять
рухи, які він показує)

Ми-листочки, ми-листочки,
Ми-осіннії листочки.
Ми на гілочках сиділи,
Дмухнув вітер – полетіли.
Ми літали, ми літали
І на землю посідали.
Потомились ми зовсім,
І присіли в коло всі.
Знову вітерець дмухнув,
І листочки швидко здув.
Всі листочки полетіли
І на землю тиху сіли.

Вчитель: Дякуємо листочкам за гру, за скоромовку про журавликів.

5. Робота в парі

У вас на столах лежать листочки із іншою назвою цих птахів. Прочитайте її, подумайте, чому цього птаха ще й так називають.

Веселик, жура, клек, жабойд, синоптик.

6. Збери прислів'я.

Журавлі на південь рано відлітають - на ранню весну.

Журавлі прилетіли рано- холодну зиму провіщають.

7. Цікаві факти про японського журавля

«Високоповажний пане журавель». Ніде так не звертаються до цього птаха, як у Японії! Японський журавель – тантєдзуру – залишив глибокий слід в культурі народу, ставши одним з її важливих символів.

Японського журавля можна відразу ж дізнатися за розмірами. Серед журавлиних родичів він один з найбільших: зріст досягає 158 см, а вага, зазвичай 7,5 кг, восени може доходити і до 11 кг.

Жоден вид журавля не танцює так часто і з таким захватом, як японський журавель. Що дивно, танці ці у нього зовсім не пов'язані з шлюбним періодом, як це прийнято вважати. Навіщо ж тоді він це робить? І чи може птах відчувати радість? Орнітологи вважають: так, японський журавель висловлює танцем якісь позитивні емоції. Існує, втім, і інша точка зору: танець – спосіб спілкування в зграї японських журавлів.

Зображення танцюючого японського журавля дуже часто можна зустріти в повсякденному побуті японців як прикраса, як елемент оформлення інтер'єру.

У мистецтві складання фігурок з паперу – оригамі – є і японський журавлик, званий сембадзуру. З ним пов'язано кілька повір'їв. Одне з них свідчить: хвора людина, яка складе тисячу сембадзуру, продемонструє своє прагнення до життя, і його бажання одужати збудеться.

8. Підготовка до практичної частини.

а) Сьогодні на уроці ми виготовимо журавлика в техніці кірікамі. В цій техніці присутнє не тільки складання, як в оригамі, але й надрізання.

Для роботи нам буде потрібен квадрат, ножиці, клей.

*Простягніть-но у небо долоні,
Хай ключ журавлиний
Присяде на них відпочить
Ваші світлі думки,
Ваші вмілі, старанні долоньки
Допоможуть їм в теплі краї долетіть.*

б) повторення правил безпеки при роботі з ножицями:

*З ножицями слід поводитися дуже обережно.
Не можна тримати ножиці вістря догори.
Під час різання не можна вставати.*

Передавати ножиці слід лише закритими кінцями вперед.

Різати треба середньою частиною ножиць.

Під час різання повертають листок ,а не ножиці.

9. Виготовлення журавлів. Практична частина.

IV. Етап рефлексивно-оцінювальний

1. Виставка робіт. Діти складають на дошці «журавлиний» клин.

*«Журавлі, журавлі, журавлі,
Скиньте з неба мені хоч пір'їну.
Журавлі, журавлі, журавлі,
Повертайтеся на Україну!...»*

2. Рефлексія

- Що нового дізналися?
- Чого навчилися?
- Чи задоволені результатом роботи?

-Де можна використати ваші роботи?

3. Інтегрований урок з розвитку мовлення та дизайну й технологій 1 клас.

Тема: Журавлі на крилах весну принесли.

Мета: Спонувати дітей висловлюватись рідною мовою, сприяти поглибленню знань учнів про журавля, закріплювати навички роботи з танграмом та геометричними фігурами, прищеплювати любов до птахів, старанність, охайність, при виконанні аплікації.

Формувати групи компетентностей: спілкування державною мовою, соціально-трудова, інформаційну, загальнокультурну, уміння вчитися.

Обладнання: Фотографії журавля, відео про журавля

<https://www.youtube.com/watch?v=NF9HTh9qQ68>
танграм, ножиці, клей, папір.

Очікувані результати:

- учні зможуть відрізнити журавлів від інших птахів, ділитися інформацією про особливості цих птахів,

- проаналізувати послідовність викладання головоломки «Танграм» та викласти птаха;

- сформулювати та висловити власне ставлення до уроку.

План уроку

1. Інформаційна зупинка.
2. Танграмна.
3. Кросвордна.
4. Аплікаційна.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Сьогодні у нас незвичайний урок.

Сьогодні ми зробимо ще один крок

В країну відому, країну чудову,

Яка нас чекає й збагачує мову.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Загадка.

Біля нашої криниці проживає дивна птиця.

Довгонога, довгошия, у криниці дзьоба мис.

Набира цебром водицю.

Як зовуть цю дивну птицю.(ЖУРАВЕЛЬ)

- Сьогодні на уроці ми будемо говорити про журавля сірого.

III. Актуалізація опорних знань.

- А хто з вас знає про журавля сірого? (відповіді дітей)

Виступ групи «Пізнайків»

Перший учень

Цей птах здавна був символом любові до рідного краю.

Забарвлення журавлів сірих тонів.

Лоб і тім'я чорні, потилиця червона, ноги чорні, дзьоб зеленувато-коричневий.

Другий учень

На деревах журавлі ніколи не гніздяться, їх місце гніздування болото. Гніздо сірий журавель будує щільно утрамбовуючи стебла очерету, додаючи в них мох. Самка відкладає 1-2 яйця. Вилупившись, пташенята починають ходити. В насиджуванні беруть участь обоє батьків.

Третій учень

Їдять журавлі гризунів, стебла рослин, кореневище, збирає ягоди, жаби, жуків, черв'яків. Харчується журавель рослинною їжею (зерно, жолуді) та тваринною (жаби, ящірки, змії).

Четвертий учень

Досягаючи у висоту 120 см, журавель не такий великий як виглядає. Його вага лише 6-7кг. Усі журавлі – це великі елегантні, довгоногі, довгодзьобі птахи. Найменші серед них – степовий (0,8м, 2,5кг, найвищим вважають індійського – 1,85м), а найважчим австрійського 8,18кг.

П'ятий учень

Журавлі досить поширені в світі. Їх можна зустріти на всіх континентах крім Південної Америки й Антарктиди. На сьогодні відомо 15 видів журавлів.

Шостий учень

Журавлі – довгожителі. Тривалість їх життя в дикій природі – близько 20 р., а в неволі – 80 р.. Журавель є одним з найдивовижніших птахів нашої планети. Про нього розповідають нам легенди Австрії, Америки, Африки та Європи. В багатьох країнах Азії журавель вважається священним птахом.

Сьомий учень

Для всіх журавлів характерне так зване унісонне перекликування, коли вони повтор ють один за одним окремі звуки. При цьому голову птах закидає назад, дзьоб спрямовуючи в небо. Танці цих птахів чарували людей протягом сторіч.

Виступ групи «Акторів»

- Журавель увійшов у народний епос.

Театралізація казок.

Лисичка і журавель. Чапля та журавель.(Українські народні казки, уривки).

«Ні журавель не піду за тебе заміж, у тебе ноги довгі, одежа коротка. Сам погано літаєш, мене не про погодуєш. Іди геть собі цибатий»

В піснях:

«Крилатих кличе небо»

Журавлик танцював на рідному болоті.

І пісеньку співав він чаплі Чаполотті

Приспів:

Жур-жур-жур

Журитися не треба.

Курли-курли-курли

Крилатих кличе небо.

1. Народна пісня «Налетіли журавлі»
Налетіли журавлі.(2)
Сіли – впали на ріллі.(2)
Де журавка ходила.(2)
Там пташечка вродила.(2)
Де журавель проходив.(2)
То там кукіль уродив.(2)

У скоромовках:

У лузі журавлик щипав собі щавлик, купіть йому горщик він зварить вам борщик.

У народних прикметах:

- Журавлі летять у вирій низько – зима вже близько.
- Летять журавлики один за одним – буде багато води та тепла.
- Ранній приліт журавлів на ранню весну.

У віршах:

Облітав журавель сто морів, сто земель.
І спитали в журавля.
- Де найкраща земля?
Журавель відповідає
- Краще рідної немає. (П. Воронько)

IV. Тангамна.

- Скласти журавля з танграма (складають за зразком вчителя).
- А тепер складіть того самого журавля, але розверніть його в іншу сторону.

V. Фізкультхвилинка.

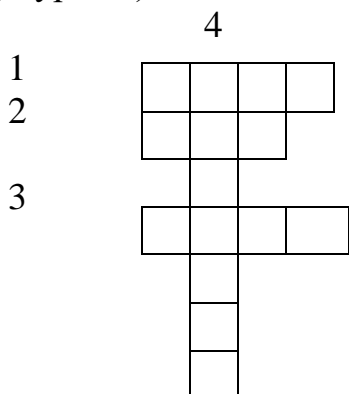
Унадився журавель, журавель.
До бабиних конопель, конопель.
Сякий такий журавель.
Сякий такий довгоногий.

Сякий такий виступае
конопельки все щипае

VI. Кросвордна.

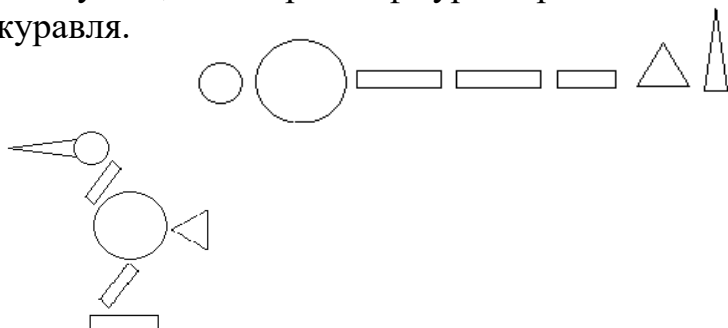
Всі діти відгадують кросворд, а група дітей
оживляють цифру шість.

1. Хоч не шию я ніколи, а голок завжди доволі. (Їжак)
2. По траві повзла змія, налякався добре я. (Вуж)
3. У зеленому жакеті галасае в очереті. (Жаба)
4. Дивний ключ у небі лине. Не залізний, а
пташиний. Цим ключем в осінній млі відлітають
(Журавлі)

VII. Конструктивно - аплікаційна зупинка.

- Пригадайте правила техніки безпеки з ножицями.
- Смужки, геометричні фігури вирізати і скласти журавля.

VIII. Підсумок уроку. Рефлексія.

– Що вам сподобалося на уроці? Що вдавалося, а що ні? Чи задоволені ви своєю роботою?

Збіг урок наш, як коротка мить.

Дуже швидко час біжить

Ще попереду багато кроків

І цікавих уроків.

4. Урок «Я досліджую світ» 1 клас

Тема: Вода в природі і житті людини.
Запитання до природи. Як економно використовувати воду вдома?

Мета: поглибити знання про воду і про те, як людина її використовує; формувати пізнавальний інтерес до природи, вміння логічно міркувати, чітко, коротко викладати свої думки; сприяти розвитку творчих здібностей учнів, їх пізнавальної активності; створювати умови розвитку екологічної свідомості.

Обладнання. Мультимедійна презентація, відео-матеріали, ілюстративний матеріал.

Очікувані результати: мовно-літературна галузь

-підтримує аргументами власні думки або спростовує їх [2 МОВ 1-1.6-5]

-уживає відповідну до ситуації спілкування лексику і несловесні засоби (жести, міміка тощо) [2 МОВ 1-1.7-2];

-з увагою сприймає усні репліки й доречно реагує на усну інформацію в діалозі (погоджується або не погоджується, виконує певні дії у відповідь на прохання чи відповідно до інструкції) [2 МОВ 1-1.1-1];

-перепитує співрозмовника для уточнення почутої інформації [2 МОВ 1-1.1-2];

природнича галузь

-пояснює, чому і як потрібно ошадно використовувати природні ресурси – воду, тепло, електроенергію [2 ПРО 2-3.4-1];

-співвідносить об'єкти та явища живої і неживої природи з їхніми зображеннями / описами і навпаки [2 ПРО 1-4.1-1];

-вирізняє істотну інформацію про природу [2 ПРО 1-4.1-2]

-описує об'єкти природи своєї місцевості за певними ознаками [2 ПРО 2-3.1-3];

-не смітить, пояснює про негативні наслідки викидання сміття у лісах, парках, забруднення водойм [2 ПРО 2-3.2-5];

-пояснює загрозу для довкілля дій людини (випалювання стерні, спалювання сміття, забруднення повітря та води) [2 ПРО 2-3.2-8]

-застосовує за потреби найпростіші матеріали та прилади, зокрема лінійку, лупу, терези, термометр [2 ПРО 1-1.4-2]

соціальна і здоров'язбережна галузь

- пояснює правила ощадного використання природних ресурсів (наприклад, збирання та утилізації сміття, зокрема харчових відходів, збереження водних ресурсів) [2 СЗО 3- 1.4-5]

Хід уроку

I Етап орієнтації, мотивації діяльності

1. Привітання пісню «Добрий день людям на Землі».

<https://www.youtube.com/watch?v=sBUpiYZjkHw>

2. Гра «Комплімент».

II Етап цілевизначення

Дерево очікувань.

- Яким ви бачите наш урок?

- Які знання хочете отримати?

III Етап цілереалізації

1. Хвилинка спостережень.

1. Аналіз спостережень протягом тижня.

- Як змінювалась погода протягом тижня? Які із знайомих приладів вимірювання вам допомогли дати відповідь на це запитання?

- Які найхарактерніші зміни відбулись у світі неживої природи?

- Які найхарактерніші зміни спостерігались у світі живої природи?

2. Перегляд відео «Жовтень».

<https://www.youtube.com/watch?v=QO-OJGVtDcs>

- Про які ознаки місяця жовтня ви ще почули і побачили?

2. Актуалізація опорних знань.

- Який розділ ми почали вивчати?

- Які об'єкти належать до неживої природи?

1. Вправа «Мікрофон».

Давайте візьмемо інтерв'ю у велетнів – чарівників, без яких не може існувати все живе.

Сонце. Я освітлюю і грію,
Я в Сонячній системі — головне.

Даю життя, а людям ще й надію.
Всі люблять і чекають всі мене!

Земля. А я — Земля! Я для землян — колиска.
Несу усіх в космічне майбуття.

І хоч планет круг сонця ціла низка,
Та я одна, що всім дала життя!

Повітря. Я — чарівник, Повітря! Як без мене?
Я є в усьому і живу для всіх!

Людина, звір і листячко зелене...
Хто без повітря обійтися б зміг?

Вода. А я — Вода! Таке велике диво!
І в цьому світі також головне!

Бо ж без водички жити неможливо...
Тому цінуйте й бережіть мене.

2. Повторення вивченого на попередньому уроці.

- Про що ми вивчали на попередньому уроці?

Гра «Гарячий м'яч». (Діти ловлять м'яч і швидко коротко відповідаючи).

Відповідаємо коротко «Так» чи «Ні».

- Вода прозора...

- Вода солодка...

- Вода текуча...

- Вода гарно пахне...

- Вода не має форми...

- Вода у твердому стані – це..

- Вода у газоподібному стані – це...

- Іній – це вода у ... стані.
- Туман – це вода у ... стані.
- Сніг – це вода у ... стані.

3. Оголошення теми уроку.

- Давайте повторимо девіз наших уроків з ядс:
Щоб природу берегти, їй допомагати треба всі її секрети добре нам пізнати.

- Сьогодні ми продовжимо дізнаватись цікаве й корисне про таку знайому, а часом зовсім незнайому воду.

4. Фізкультпауза.

5. Робота над темою уроку.

1) Вправа «Мікрофон».

- Розгляньте малюнки і розкажіть, для чого потрібна вода?

1) Вода напуває рослини, потрібна для їхнього життя.

2) Вода – домівка для водоплавних тварин.

3) Вода – помічник при пожежі.

4) Вода - обов'язкова складова приготування та споживання їжі.

5) Вода – незамінний помічник для проведення гігієнічних процедур.

2) Вода в народній творчості та житті українців.

Гра «Віднови прислів'я»

Змалогоджерелавеликарічкабуває.

Незнаєщціниводицідокиневисохлакриниця.

Кудиводатечетамтравицяросте.

- Як ви розумієте їх зміст?

Гра «Додай букви. Віднови текст» (о, а)

Пройшов дощик і змив деякі букви. Треба їх дописати, щоб відновити текст.

Н.ші предки були спр.вжніми в.д.п.клонник.ми.
В.ни .б.жньюв.ли будь-які в.д.йми- м.ре, річку, .зер.,
криничку. . з. чист.ту і см.к джерельну в.ду н.зив.ли
жив.ю, т.бт. .с.блив. цілющ. ю. Люди вірили, щ. в.д.
д.д.в.л. сили, зцілюв.л., поверт.л. д. життя.

-Що цікавого дізналися з тексту? Чому українці так цінували воду?

3)Узагальнення.

Вода – прекрасна рідина,
Життя без неї

неможливе.

Без запаху й смаку вона,
Корисна і завжди

важлива.

Оазис там, де є вода,
А де нема – пустеля дика.

Там, де волога пропаде,
У тім краю біда велика.

З водою квітка зацвіте,
У небі райдуга весела,

Вода – це є саме життя,

Що живить і міста і села.

Пам'ятаймо, люди, назавжди,

Неможливо жити без води. (І.Гувол)

4) Слово вчителя.

- Чому потрібно берегти воду, адже її так багато на нашій планеті? Насправді, прісної води дуже мало. А для підтримання життя необхідна саме прісна вода. Запаси прісної води невеликі, а в деяких місцях її зовсім немає. Людина без їжі може обійтись декілька тижнів, а без води – лише декілька днів. Чому? А тому, що організм людини більше, ніж на третину складається з води. А організм дитини – ще більше містить води. Тому людині потрібно щоденно вживати до 10 склянок води. Це не обов'язково проста вода. Це можуть бути інші напої, головне, щоб вони були корисними.

- Які напої вживають у вашій сім'ї?

5) Розв'язання компетентнісного завдання.

- Мама запропонувала вам сходити в магазин і купити напоїв до святкового столу. Виберіть серед запропонованих ті, які будуть корисними для вас і ваших гостей. (Діти вибирають назви напоїв серед запропонованих етикеток).

- Як охороняти воду від забруднення? Складання розповіді за малюнками в зошиті та підручнику.

- Як зменшити використання води в домашніх умовах. Перегляд відео.

<https://www.youtube.com/watch?v=dMZq-Ret9c>

6) Складання правил економного використання води в побуті.

- Під час полоскання рота — закривати кран, поки чистиш зуби, і користуватися склянкою.

- Замінити прийом ванни душем.

- Приймаючи душ, намагатися, щоб вона не витрачалася марно.

- Мити посуд не під поточним струменем, а в раковині, закривши зливний отвір пробкою.

- Прати білизну при повному завантаженні машини.

- За допомогою батьків полагодити всі крани, що підтікають.

- На дачі поставити бочку для водостічної води.

Проблемне питання.

- Чому говорять, що вода – це здоров'я ? (Водою лікуються люди. Обливаються нею. Під землею є джерела лікувальної води. Її п'ють люди, щоб не хворіти).

IV Етап рефлексивно-оцінювальний

1)Тренінг «Тісне коло»

- Якщо ти не нариваєш великих букетів квітів, то плесни у долоні над головою.

- Якщо ти не залишаєш ніколи сміття в лісі, то тупни ногою.

- Якщо ти не ламаєш гілочок дерев, то підстрибни.

- Якщо ти саджаєш і доглядаєш квіти, дерева, кущі, то присядь.

- Якщо тобі подобаються квіти – посміхнися.

- Якщо до твоєї кімнати залетів джміль або інша комаха і ти намагаєшся випустити її на волю, то змахни руками.

- Якщо ти підібрав прибудне кошеня, то простягни ліву руку вперед.

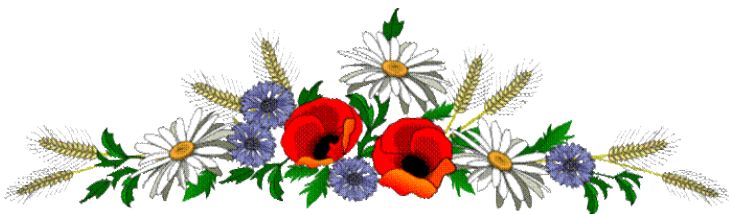
- Якщо болить у вас душа, коли бачите зламану гілку або молоде деревце – покладіть руку на серце.

- Якщо ти переконаний, що треба кожній людині піклуватися про природу, про все живе – простягни руки своїм сусідам і візьми їх за руки.

Давайте ось так, як ви дружно взялися за руки, ми будемо єдині у прагненні зберегти нашу матінку – природу. Уявимо, що поряд з нами у дружному тісному колі – усі люди Землі.

2)Рефлексія.

- Що на уроці було цікавим?
- Що нового ви дізналися?
- Про що ви хотіли б поговорити вдома з батьками по даній темі?
- Який настрій у вас після уроку?
- Чи справдилися ваші очікування?

5. Українська мова 3 клас

Урок – квест. Підсумковий урок за темою «Іменник».

Формувати групу компетентностей:

- *Компетентність спілкування державною мовою* для прагнення відроджувати й вивчати оригінальну творчість народу, розуміння україномовних текстів різних жанрів;

-*Загальнокультурну* компетентність для дотримання норм української літературної мови та мовленнєвого етикету.

- *Інформаційну* компетентність шляхом роботи з підручником та різними джерелами інформації;

- *Компетентність* уміння *вчитися впродовж життя* шляхом формування каліграфічних навичок.

Очікувані результати.

З увагою сприймає усні репліки учителя й однокласників (вітання, запитання, прохання, прощання) й доречно реагує на усну інформацію в діалозі.

Сприймає монологічне висловлення та аудіо матеріали.

Ставить запитання до усного повідомлення й відповідає на запитання в усній та письмовій формі.

Розповідає про власні почуття та емоції від прослуханого висловлення (казка, вірш, розповідь про події з життя) або побаченого (про спостереження за чимось/ кимось).

Уживає форму кличного відмінка іменника для звертання до іншої особи, уживає ввічливі слова.

Висловлює свої думки і почуття з приводу простих медіатекстів (мультфільм, світлина)

Бере участь в мовних іграх.

Розрізняє іменники серед інших частин мови, орієнтується в граматичних характеристиках іменника, як частини мови.

Розрізняє назви істот та неістот, власні та загальні назви, виділяє рід, число іменника.

Підбирає іменники – синоніми та антоніми , виділяє їх серед запропонованої групи слів.

Створює міні-проекти на запропоновану тему. Вміє пояснити свій вибір, обґрунтувати свою думку.

Проводить дослідження щодо спільності звучання та лексичного значення деяких українських слів та слів західнослов'янських мов країн, в яких перебувають деякі учні класу.

Тип уроку: урок–квест практичного застосування знань, умінь і навичок з елементами театралізації.

Обладнання: сигнальні картки, підручник Н. Кравцова «Українська мова і читання» 1ч., презентація, медіа матеріали, костюм для короля Іменника.

Перебіг уроку.

I. Організація класу до роботи. Створення психологічного настрою.

- Добрий день !

У добрий час радо ми вітаєм вас.

Здоров'я, щастя бажаємо.

Урок рідної мови розпочинаємо.

Я зараз скажу 3 фрази, а ви на кожному з них відповідатимете: «Краще і краще!»

- Як ваше здоров'я?

- Як ваш настрій?

- Як будемо працювати на уроці?

II. Повідомлення теми уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів.

- Діти, сьогодні зранку я отримала цікавий електронний лист. Ось його зміст:

«Дорогі третьокласники!

Я знаю, що ви закінчили вивчати тему «Іменник». Тож запрошуюю вас до себе на гостину. Щоб потрапити вам в моє королівство, вам потрібно буде пройти квест і перевірити свої знання з вивченої теми. Бажаю успіху. І чекаю на вас. Моя порада: *шукайте іменники!*»

- Ну що ж, діти, у нас є чудова можливість скористатися нагодою вирушити назустріч цікавим пригодам. Бо кожна пригода - до мудрості дорога. Але спочатку пропоную звернутися до словничка, щоб дізнатися, що таке квест.

- Квест- від англ. quest- пошук, інтерактивна гра з сюжетною лінією, з розгадуванням логічних завдань.

- А як вигадаєте, що треба взяти в дорогу? Вміння, знання, карту, друзів, компас, бажання...)

Нам іменник надав маршрутний лист. Нам буде потрібно пройти такі станції «Закодоване слово», «Веселі перегони», «Світлофор», «Вибіркова», «Відпочивайка», «Пізнавальна», «Сортувальна».

Тож розгортаймо свої записники мандрівників, в які сьогодні перетворилися ваші зошити, записуємо дату нашої подорожі і шукаємо слово-підказку.

III. Актуалізація опорних знань учнів

1 Станція «Закодоване слово». Відгадування ребуса.

Завдання: розгадати ребус, зробити звуко-буквений аналіз слова, і скласти з ним речення.

Знання

Знання - найбільший скарб людини.

Мабуть, Іменник хоче нам надати підказку, що ті знання, які ми отримали при вивченні теми, стануть нам в нагоді і допоможуть пройти квест.

2 Станція «Веселі перегони»

Завдання: згадайте, що ви знаєте про іменник. Пограйте в гру «Так чи ні». Що ж ми знаємо про іменник?

Іменник взяв собі на плечі
Велике діло - називати речі:
Ім'я, найменування і наймення.
Робота. Біль. І радість. І натхнення. Д.Білоус
Хмарка. Сонечко. Дитина.
Пташечка. Квітка. Тваринка.
Посмішка. Літо. Краса.
Мрія. Сон. Чудеса.
Стежечка. Зайчик. Травичка.
Вовчик-братик. Лисичка-сестричка.
Друзі. Розваги. Футбол.
Здоров'я. Біг. Баскетбол.
Мама. Тато. Родина.
Добро. Толерантність. Людина.
Все це іменники. Чудова країна!
Найбільша у світі їхня родина. Т. Крикота

Гра «Так чи ні» (позначаємо в зошиті + або -) :

-Іменник - це частина мови, що означає назву предмета і відповідає на питання Хто? Що?

-Іменники бувають чоловічого, жіночого, середнього роду.

- Іменники змінюють свій рід.

- Власні іменники пишуться з великої букви.

- Всі іменники вживаються тільки в множині.

- Іменники є назвами істот і неістот.

Перевірка: + + - + - +

IV. Узагальнення і систематизація знань учнів.

3. Станція «Світлофор»

Завдання: Розподіли іменники за родами, просигналь карткою: ч.р. - червоний колір, ж.р. - жовтий колір, с.р. -зелений колір.

- Які слова підставляємо, щоб визначити рід?

Краса, політ, сонце, поет, дружба, кошеня, метелик, країна.

4 Станція «Вибіркова» впр.184, ст. 65

Завдання: Знайдіть зайве слово в кожному рядку, поясніть, чому ви так гадаєте. Випишіть «зайві» слова, позначте в дужках рід.

Робота з підручником

184. 1. Знайдіть серед слів кожного рядка «зайве». Поясніть, чому ви так гадаєте.

Марічка, місто, Черкаси, Іванко, Дніпро, Тернопіль, Дунай.
Собака, кіт, гуска, Рекс, корова, кріль.
Зайчєня, кроленя, гусак, качєня, індіча.
Сосни, берези, груші, верба, яблуні.

2. Випиши «зайві» слова, в дужках вкажи рід іменника.
Зразок. Рекс (ч. р.).

5 Станція «Відпочивайка». Фізкультхвилинка.

6 Станція «Пізнавальна».

Завдання: Щоденні 5. Читання для себе.

Цікавинки про іменник.

Назву «Іменник» почали вживати у 1873 році, Правопис 1926 року називав іменник «Речівником».

В 11-томному «Словнику української мови» налічується близько 135 тисяч слів. Серед них іменників - майже половина.

- Що для вас було новим з прочитаного?
- Які ще цікавинки ви знаєте?

Однина – це не проблема

Іменники, що вживаються тільки в однині

От хіба це дивина –

Однина і множина?

Учень-учні, день і дні,

Хмара -хмари, пень і пні.

Форму числа іменник має

Й так предмети називає.

Та от є один нюанс...

Щоб у мові був баланс,

Існують у ній такі слова

(І це справді не дива!),

Однину вони лиш мають,

І їх у групи всіх єднають.

Речовинні серед них:

Руда, солома, нафта, сніг.

Власні назви та поняття:

Волинь, Полісся, Прикарпаття.

Збірні вивчити вдалося:

Комашня, молодь, колосся.

Абстрактні іменники всі знають,

Явища, предмети означають:

Розвиток, любов і гнів,

Мудрість, гордість, далечінь.

Ось такі слова чудові

Є у рідній нашій мові! Т. Крикота

Іменники, що вживаються тільки в множині
У мові є слова чудні,
Вжиті тільки в множині,-
От до прикладу *штани*.
Однини вони не мають,
У множині їх лиш вживають.
Шахи, меблі і Карпати...
Треба мову добре знати.
А якщо вже прийде втома,
Не сидімо ми вдома.
Коні в *сани* запрягаймо
І *ворота* відчиняймо.
Між снігами є дорога,
Зникне вся наша тривога.
- Оце справді дивина
Коли тільки множина. Т. Крикота

7. Станція «Сортувальна»

Завдання: Виконати завдання впр.185.

Виконати завдання на вибір:

Записати синоніми парами.

Записати антоніми парами.

185. 1. Прочитай. Серед слів для довідки знайди іменники-синоніми або іменники-антоніми.

Аромат, сум, бруд, ательє, праця, холод, заметіль, зима, алфавіт, запитання.

Слова для довідки: майстерня, радість, азбука, тепло, завірюха, робота, відповідь чистота, пахощі, літо.

2. Виконай завдання на вибір.

● Запиши синоніми парами. Зразок. Ательє, майстерня.

● Запиши антоніми парами. Зразок. Запитання — відповідь.

Всі завдання виконали. Ось ми і потрапили в «Королівство Іменника»

IV. Підсумок уроку

Іменник : Я радий вас бачити в своєму королівстві, друзі. Вітаю з успішним виконанням всіх завдань.

Вчитель: У нас, українців прийнято на гостини ходити не з порожніми руками. Діти зробили тобі, Іменнику, подарунок. Проект «Малюю словом. Іменники». (Відео)

Іменник : У мене для вас також є подарунок. У вашому класі є дітки, які зараз навчаються за кордоном. Вони надсилають вам вітання і ознайомлять зі своїми дослідженнями. (Слова, які звучать чеською і польською мовами однаково)

А ще я хочу вас познайомити з колоритними українськими словами. Запам'ятовуйте їх та вживайте в своєму мовленні. Бажаю подальших успіхів у навчанні.

<https://www.youtube.com/watch?v=GdLrGfRwqwg>

Вчитель. Рефлексія: 1 слово про урок - іменником.

Дякую всім, хто працював,
В зошитах гарно писав,
На всі запитання відповідав,
Різні завдання читав,
Та тим, хто в гості до нас завітав.
Всім, всім подяка.

6. Свято до Дня української писемності та мови «Наш скарб - рідна мова»

Мета: формувати розуміння того, що українська мова — наш скарб, без якого не може існувати ні народ, ні Україна як держава; розширювати знання про красу і багатство української мови, розвивати потребу та інтерес до вивчення української мови, культури та історії; акторські здібності; формувати почуття патріотизму, любові до рідного краю; коригувати культуру зв'язного мовлення учнів.

Обладнання: святковий одяг, медіа матеріали, костюм для Нестора-літописця, презентація проєкту «Говоримо українською», презентація конкурсної програми «Знавці мови. Фразеологізми».

Очікувані результати:

- учні зможуть пояснити важливість значення рідної мови;
- проаналізувати важливість спілкування рідною мовою;
- сформувані та висловити власне ставлення до умов ефективного спілкування рідною мовою.

1 Учень. Земле моя, найкраща і єдина!

Я спів твій серденьком своїм ловлю!

Моя найкраща в світі Україна,

Я щиро й віддано тебе люблю!

2 Учень. Усе найкраще і єдине,

І радощі усі, й жалі...

Мій рідний краю, Україно!

Найкраще місце на землі.

3 Учень. Всіх нас єднає рідна мова

Всіх, хто живе у цім краю.
Вона прекрасна, світанкова.
Я в ній свою наснагу п'ю.

4 Учень. І як гуртом, не поодинці
Почнемо в світ її нести,
То й доти будем – українці
Поміж народів сміло йти!

5 Учень. Цвіти і смійся, рідне слово!
У серці щирому звучи!
Моя чарівна, рідна мово,
Лети над світом не мовчи!

Вчитель Доброго дня вам, шановні друзі! Вітаємо вас на святі рідної мови! Ми – українці, мова наша – українська. Це мова, якою ми розмовляємо й мислимо, мова нашої держави.

9 листопада українська громада відзначає велике духовне свято — День української писемності і мови, що яскраво засвідчує багатолітній тернистий шлях розвитку рідного слова і його безсмертних творців.

Першим до нас приходить слово... З колисковою материнською піснею, тихою казкою, доброю ласкою. Світ — мов казка. І пізнаємо ми його за допомогою слова.

Словесність — початок усіх наук. Вона джерело, звідки починається струмок, який ширшає, набирає сили і розливається могутньою рікою. Адже, слово до слова — зложиться мова!..

З чого ж усе починалося? Звідки бере витоки слов'янська писемність?

Понад тисячу років тому брати Кирило і Мефодій створили на основі староболгарської мови азбуку – кирилицю і почали розповсюджувати її між слов'янами. Це поклало початок розвитку писемності і культури всіх слов'янських народів.

Найдавнішими рукописними кириличними пам'ятками є яскраво орнаментовані, розкішно оправлені пергаментні Остромирове Євангеліє (1056-1057 рр.), Рейнське Євангеліє, що його вивезла до Франції дочка Ярослава Мудрого Анна, Мстиславове Євангеліє.

У 1113 році з'явилася славнозвісна праця печерського Нестора «Повість временних літ».

За православним календарем - 9 листопада – це ще й день вшанування пам'яті Преподобного Нестора-Літописця. Він був послідовником знаменитих Кирила та Мефодія — творців слов'янської писемності.

Нестор-літописець. Я Нестор. У сімнадцять років прийшов у відому Києво-Печерську обитель послушником. Молитвою та послухом я невдовзі перевершив, навіть, найвидатніших старців. Головною моєю працею у монастирі стала книжкова справа.

Крім «Повісті временних літ», мною були написані життя перших руських святих — братів Бориса та Гліба, житіє преподобного Феодосія — засновника монастирського життя на Київській Русі, і багато іншого. Чи думав тоді, тисячу літ тому, що я, звичайний чернець, увійду в історію народу, що про мене створюватимуть фільми.

Відео про Нестора

<https://www.youtube.com/watch?v=kp912ce4Ih4>

Вчитель Мова — це показник культури людини.
Недаремно кажуть: «Заговори, щоб я тебе побачив».

6 Учень Рідна мова

Дзвенить струмочком рідна мова,
Усі слова знайомі в ній.

Але вживати кожне слово
Ти в мові правильно зумій.
Тут треба всім багато знати,
З дитинства правила учить,
На все життя запам'ятати
І мову понад все любить.

**«Я говорю українською» міні – проєкт.
Фізкультхвилинка**

Цікавинки про українську мову

1 Учень. Однією з «родзинок» української мови є те, що вона багата на зменшувальні форми. Навіть слово «вороги» має зменшувально-пестливу форму, яка вживається в гімні України. Пам'ятаєте: «...згинуть наші вороженьки, як роса на сонці».

2 Учень Найуживанішою буквою в українському алфавіті є літера «п»; саме з неї починається найбільша кількість слів. Натомість найменш уживана — буква «ф», її вживають переважно в запозичених словах.

3 Учень Українську мову офіційно визнали літературною після видання «Енеїди» Івана Котляревського. Відтак, Котляревського вважають основоположником нової української мови.

4 Учень Всі народи мову мають,
Всі пісень своїх співають.
Бо хто має мову рідну,
Той багатий, а не бідний!
Не цурайтесь мови, люди.
Не цурайтесь роду.
Як зачахне рідне слово, —
Не буде народу.

5 Учень Гумореска «Кухлик». П. Глазовий

Дід приїхав із села, ходить по столиці.
Має гроші — не мина жодної крамниці.
Попросив він:
- Покажіть кухлик той, що з краю. —
Продавщиця:

- Что? Чево? Я не понимаю.
- Кухлик, люба, покажіть, той, що збоку смужка.
- Да какой же кухлік здесь, еслі ето кружка. -
Дід у руки кухлик взяв і нахмутив брови:
- На Україні живете й не знаєте мови. –
Продавщиця теж була гостра та бідова.
- У меня есть свой язык, ні к чему мне мова. -
І сказав їй мудрий дід:
- Цим пишатися не слід,
Бо якраз така біда в моєї корови:
Має, бідна, языка і не знає мови.

Конкурс «Знавці мови» Мова - генетичний код нації. Фразеологізми.

6 Учень До гарного слова нам треба звикати,
Щоб мова була як дзвінке джерело.

Подумай сім раз, перед тим, як сказати,
Щоб слово твоє людям радість несло.

7 Учень Щоб чарами ніжними слово дзвеніло,
Напоєне ласкою завжди було.

З добром і любов'ю від серця летіло
Й до іншого серця зі щирістю йшло.

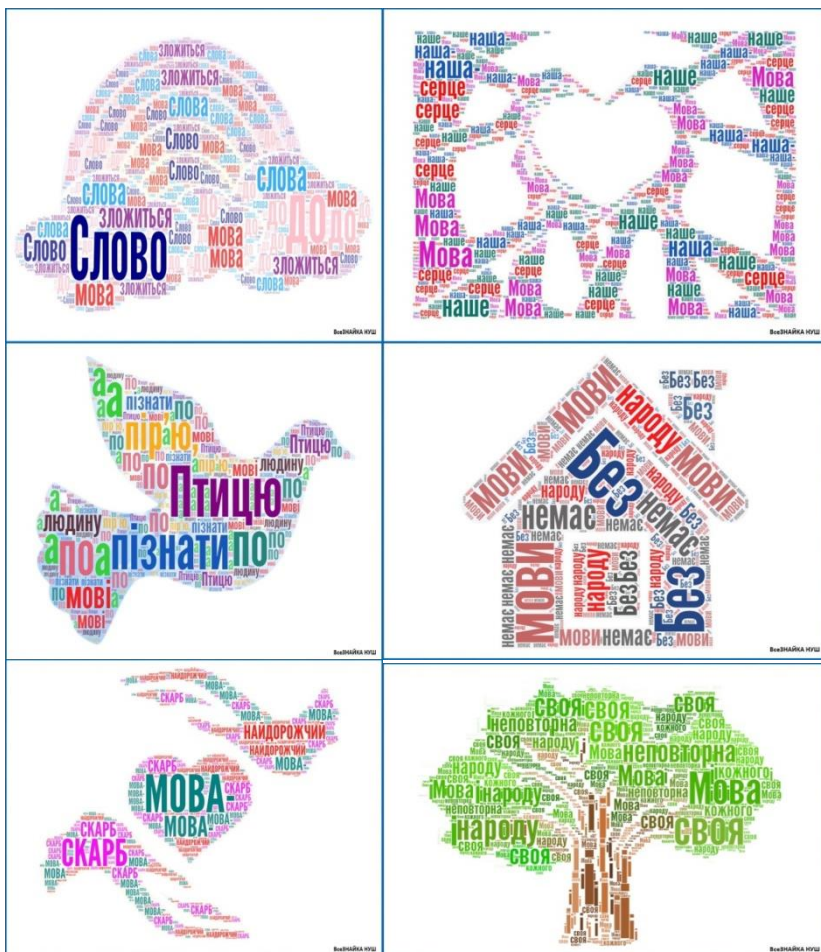
8 Учень Тож вивчайте рідну мову
Вже тепер, з маленьких літ.

Українське наше слово
Хай звучить на цілий світ!

9 Учень А мова хай живе, нехай серця нам гріє,
Багатою йде в світ і завжди молодіє,
Бо в нас вона одна – чарівна, світанкова,
І древня, й молода – велика наша мова.

Гра «Розгадай прислів'я»

До неоціненних коштовностей фольклору будь-якого народу належать прислів'я та приказки - короткі, влучні вислови, які образно передають нащадкам висновки з життєвого досвіду багатьох поколінь. Вони є узагальненою пам'яттю народу та результатом його спостережень. Завдання - розшифрувати прислів'я, які заховались в цікавих малюнках.

<https://vseosvita.ua/market/zbery-kolorove-pryslivia-pro-movu-1532.html>

Друзі, простуйте світом гордо й незалежно, знайте, що ви діти вільної України, багатостраждальної, але роботящої і доброї, щирої вашої Батьківщини. Вона у нас одна, як мати. І від нас усіх залежить, якою вона буде, наша мила Вітчизна. Любіть свою мову, свій милий край, свою Україну.

Не замовкай ніколи, рідне слово

Іскрися жартом, піснею злітай.

Над нами квітни завжди веселково,

Щоб сяяв щастям український край.

Українська мова - мова барвінкова. Пісня.

https://www.youtube.com/watch?v=Um_7_lFrQaA